

Kandidatnummer: 1290

De vanligste årsakene til krig og en innføring i disse årsakene med henhold til første verdenskrig.

Krig er et intenst spill mellom parter og målene for krigføringen kan variere. Krig er av mange sett på som det sterkeste maktmiddel en aktør har. Den krigførende aktør har hatt forskjellige former. Stater, nasjoner, allianser og regimer er blant noen av disse. Årsaker til krig og konflikt har variert ut i fra motivene til enkeltpersoner eller grupper av mennesker. De politisk teoretiske retninger som liberalisme, realisme og idealisme har hver sin tilnærming om en videreføring av politikk med sterkere midler som intervensjon og krig. Det finnes bred uenighet i verden rundt spørsmålet om det legitime grunnlaget for kriger, mens det å forstå utviklingslinjen mot krig og om krig i noen tilfeller er unngåelig er sterkt bundet til vår oppfatning internasjonale relasjoner og diplomati.

Det finnes mange kompliserte årsaker til krig, Det er ofte et intrikat mønster av problemer og kan være vanskelig å skille mellom dem. Kamper om territorium og ressurser er har lenge vært den vanligste årsak til krig mellom stater. Uenighet om hvor nasjonenes grenser skal gå, fører i noen tilfeller til krig. Mange ganger har områder med store naturressurser som olje vært område med stor stridighet. I moderne tid er årsakene ofte sammensatt av kulturelle og etniske motsetninger som religion, språk, kultur og historie. Urettferdig fordeling av ressurser og fattigdom er en annen viktig årsak til krig. Mangel på mat og knapphet på jordbruksressurser kan føre til blodige borgerkriger. Miljødeleggelse eller nedgang i levestandard kan være en indirekte årsak til konflikt. Denne typen konflikt fører i noen tilfeller til at folk drives på flukt til naboregioner eller naboland, noe som igjen fører til økt press på land- og vannressurser. Diktatur og undertrykkelse er også en viktig årsak til konflikt og borgerkrig, fordi at mange underutviklede land ikke har hatt lange demokratiske tradisjoner.

Statenes organisering i verdenssamfunnet har variert ut i fra de begivenheter og hendelser som har vært dominerende i historien og moderne tid. Verdensimperium systemet viser til vidstrakte imperier som Romerriket og Spania på 1500-tallet hvor det var logisk å se imperiene som hegemone makter med dominerende rolle i den kjente verden. Den andre, føydalsystemet som var et særtrekk i Europa etter Romerrikets fall knyttet til hvor samfunnets medlemmer kunne ha et gjensidig troskapsforhold til en lokal herre eller en herre fra større avstander. Spesielt med føydalismen var at slike troskapsforhold og den ledende sjikts

intresser ga retningslinjene for territoriale og politiske systemer. Den tredje er den anarkiske system av stater gjerne knyttet til antikkens Hellas eller Machiavellis Italia på 1400-tallet hvor sikkerhet og allianser var viktig for den politiske organiseringa og krigføring som det logiske middelet hvor man styrket sin posisjon for å bevare sine økonomiske og geografiske intresser.

1

Thucydides skrev historien om den peloponnesiske krig og er omtalt som realismens far. I den peloponnesiske krig på 500 tallet før vår tidsregning møter vi noen vanlige årsaker til krig. Seiren mot perserne og de greske bystatenes økende maktgrunnlag, hvor en bipolar struktur med Athen og Sparta på hver sin side, førte til dannelsen av allianser. Mens alliansene var et forsøk på sikkerhet, førte det til regionale konflikter, alliansebrudd og kriger. Thucydides er veldig klar på dette området, etter å ha gjennomgått hendelsesforløpet i de forskjellige bystatene mener han at de hendelsene hver for seg ikke var nok til å forklare årsaken til Peloponnes krigene. Årsaken til krigene var Athens økende makt og den frykten det skapte i Sparta. Grunnlaget var at de var fanget i et sikkerhetsdilemma. Når en stat øker sin sikkerhet, føler en stat seg mer usikker og går inn for å øke sin egen sikkerhet. Den gjensidige oppbygging av sikkerhet for dermed begge stater til å føle usikkerhet. Sikkerhets dilemma er en type fangens dilemma. Fangens dilemma kan defineres som et spill hvor to parter ikke trenger å samarbeide selv om begge ville ha dratt nytte av det. Både Athen og Sparta var enige om at å beholde freden var en bedre løsning. Det som gjør at de ikke samarbeider kan være mangel på tillit og troverdighet. Penolopennes krigene er et godt eksempel på fangens dilemma.²

Andre kjente samfunnstenkere som kan nevnes er Thomas Hobbes fra 1600-tallets England. Han mente at den anarkiske system av stater var en naturlig del av historien, han mente det var alles krig mot alle fordi det ikke er en høyere institusjon som kan påtvinge orden, som han selv er kjent for å si "livet i en slik verden har en tendens til å være vemmelig, brutal og kort. En annen samfunnstenker fra halvt århundre senere også fra England er John Locke som så på den anarkiske system av stater som mindre truende fordi mennesker kunne etablere bånd og kontakt. Disse to filosofene, den ene med et pessimistisk menneskesyn og den andre mer optimistisk danner et bilde av politiske teoretiske retninger som realisme og liberalisme. Realismen har vært den dominante retningen innenfor internasjonal politikk. Det sentrale i

¹ Nye s.2-3

² Nye s.13-20

realismen er krig og bruken av makt, hvor statene er de viktigste aktørene. Liberalistene ser et globalt samfunn som fungerer side om side med statene hvor det globale samfunnet setter innholdet for statene. I tillegg til disse retningene har vi også marxismen som fokuserte mer på innenriks finansiell struktur av kapitalistiske stater. Marxistene begrenset deres analyser på økonomiske motiver og kapitalistisk globalisering. Med dette i tankene undervurderte de nasjonalismen, statsmakt og geopolittikk.³

En mer moderne politisk teoretisk tilnærming som er en viktig del av det internasjonale systemet er neorealismen utdypet av Kenneth Waltz i boken *Theory of International Politics*. Han hevder at den internasjonale strukturen fungerer som en begrensning på statlig adferd, og da den internasjonale strukturen er anarkisk vil statene handle ifølge logikken til selvhjelp. Slik at statene søker sine egne interesser og vil ikke underordne sin interesse til en annens. Statene vil også handle likt med hverandre. Mye av arbeidet om neorealismen er utarbeidet i USA.⁴ Han også skriver i sin bok *The man, the state and war* tre nivåer som forklaring på krig, det individuelle, det statlige og det internasjonale. På det førstnevnte nivået legger han vekt på enkelte beslutningstakere eller summen av beslutningstakere og deres framferd i form av holdninger og handlinger. Det psykologiske aspektet, oppvekstvilkår, aggresjon og mistenksomhet er anvendt som forklaring på krigsutbrudd. Dette er særlig brukt om situasjonen under 2. Verdenskrig og Hitler. Det andre nivået som er anvendt på det statlige, peker på forhold som innenrikspolitikk, styreformene og dens vilje og evne til å gå i krig. Det brede spekter av situasjoner innad i et land som kan være alt fra økonomisk misnøye til tidligere tapt territorium kan gi utslag hvordan utenrikspolitikken håndteres. Det tredje og siste nivået som går på det internasjonale tar for seg forholdet mellom stater og det faktum at det er ingen overnasjonal myndighet som setter spillereglene mellom dem. De organisasjoner som regulerer forholdene mellom stater, og de normer og regler som er tilrettelagt for å unngå konflikt kan til syvende og sist ikke gå til ekstreme tiltak for løsning, særlig ikke når det er de store statene som bryter dem.⁵

Rundt årsaksfaktoren spiller også etikk og moral en viss rolle. Realistene vil mene med tanke på sikkerhets dilemma at moral spiller ingen rolle i internasjonal politikk men at etikken er viktig for internasjonale relasjoner men igjen ikke som mye som i innenrikspolitikken.

³ Nye s.4-6

⁴ Nye s.30-45

⁵ Østerud s.15-17

Moralske argumenter for å gå til krig har blitt brukt siden Thucydides' dager. Moralske argumenter kan også brukes retorisk som propaganda for å dekke over andre motiver, og de med makt har ofte muligheten til å ignorere moralske vurderinger. Athenerne og deres rolle i Pennelopennes krigene viser til eksempler på dette, hvor moralen viker og fremhever det realist baserte utsagnet *Might makes Right*.⁶

Det er ingen internasjonal konsensus når det kommer til verdier. Landene i den vestlige verden har tendenser til felles verdier og organiserer samfunnet etter prinsipper rundt demokratiet. Selv om det er sjeldent at demokratier går til krig mot hverandre kan det ikke oppfattes som en fredelig løsning. Demokratier går til krig mot ikke demokratier og de største krigene har funnet sted i den Vestlige verden. Det er også viktig å sette fokus på synet menneskene har til moralske vurderinger rundt det internasjonale systemet. Vi kan dele de inn i tre grupper, skeptikerne, stat moralister og kosmopolitanere. De to første gruppene er realister mens den siste har et mer liberalt innhold. Skeptikere vil hevde at moral ikke har noe verdi i internasjonal sammenheng da det ikke eksisterer en institusjon til å gi orden. I tillegg vil de hevde at det er ingen følelse av samhörighet og derfor ingen moralske rettigheter og plikter. Den andre gruppen er stat moralister som argumenterer for at internasjonal politikk støtter på et samfunn av stater med visse regler, selv om disse ikke alltid er fulgt. Det viktigste er suverenitet, som forbyr stater i å gripe inn over grenser under en annens jurisdiksjon. Den tredje og siste gruppen referer til kosmopolitanere som den politiske teoretikeren Charles Beitz ser internasjonal politikk ikke bare som et samfunn av stater men også et samfunn av individer. De hevder at realister fokuserer for mye på krig og fred og påpeker viktigheten av frihet for individer i samfunnet.⁷

I 1910 sa presidenten av Stanford University at fremtidige kriger var ikke lenger mulige fordi nasjonene ikke lenger hadde råd til det. Bøker proklamerte man at kriger var foreldet; at sivilisasjoner hadde gått forbi dette stadiet. Økonomisk gjensidig avhengighet, bånd mellom arbeids foreninger og intellektuelle, og strømmen av kapital gjorde krig umulig. Disse forutsigelsene feilet katastrofalt i 1914, og realistene fikk rett.⁸

⁶ Nye s.21

⁷ Nye s.23-27

⁸ Nye s.5

Før første verdenskrig var det ikke så mange stater, faktisk var det heller mange store keiserdømmer som de foretrakk å kalle seg, over store deler av verden. Kina var det folderikeste og naboen Russland størst i utstrekning som omfattet større landområder fra det som i dag kalles østblokklandene og Finland. Russland grenset også til keiserdømmet Østerrike-Ungarn. Det tyske keiserriket omfattet i denne tid også Alsace-Lorraine. Franskmennene var sterkt misfornøyd med tapet av to av deres rikeste provinser Alsace-Lorraine og hadde en iboende revansjelyst for tapet av disse områdene. På den andre siden av kanalen var de britiske øyer som fortsatt var et utstrakt kjempe imperium under den engelske tronen. Over Atlanterhavet var USA en kolonimakt slik som britene og franskmennene.⁹

Blant de nasjonale rivaliseringene i Europa, så ingen så uopprettelig ut som den mellom Tyskland og Frankrike. Men, ingen var så potensiell farlig som den mellom Russland og Østerrike-Ungarn, med Balkan som senter for urolighetene. Den Sørslaviske befolkningen så Russland som beskytter av alle slavere. I århundrer hadde Russland hatt et øye til de ettertraktede Dardanell stredet som var et strategisk viktig område samt Bosphoros stredet av Konstantinopel, kontrollert av de beleirede Tyrkiske Osmanene. Russisk herredømme over stredet som separerte Europa og Asia ville gitt dem kontroll over inngang til Svartehavet og Middelhavet. Britiske Myndigheter prøvde av den grunn og beskytte det Tyrkisk Osmanske Riket og mest av alt mot Russerne.¹⁰

Årsakene til den militære konflikten, som startet i Sentral-Europa i august 1914, inkluderte mange sammensatte faktorer, som for eksempel konflikter og motsetninger de fire tiårene frem til krigen. Nasjonalisme, uløste territoriale tvister, maktbalanse sammenbrudd, feiltolking av hensikt til motparten, et fragmentert styre, forsinkelser og misforståelser i diplomatisk kommunikasjon, Militarisme særlig i form av rustningskappløp, allianser og imperialisme spilte viktige roller i konflikten. Det som antente den katastrofale krigen var drapet på den Østerrikske-Ungarske erkehertugen Francis Ferdinand i Sarajevo, hovedstaden i Bosnia 28. Juni 1914, av en Serbisk nasjonalist. En av syv trente snikmordere fra en serbisk nasjonalistisk gruppe som het den svarte hånd. I løpet av en måned var krigen imellom stormaktene i Europa gjennom deres ganske nylig etablerte system av allianser som skulle avgjøre deres skjebne.¹¹

⁹ Aschehougs s.10-11

¹⁰ Merriman s.943-946

¹¹ Merriman s.943

utgjorde en trussel mot flernasjonale riker som Østerrike-Ungarn og Russland. De nasjonale bevegelsene utgjorde krav om nasjonal uavhengighet, størst ble problemene i Øst-Europa.¹⁵ Det var også en voksende aksept for sosial Darwinisme.¹⁶

På det individuelle nivået vil det som kjennetegnet lederskapet være middelmådighet. Den Østerrike - Ungarske keiseren Frans Joseph, var en trøtt gammel mann som var lett påvirket av General Conrad og Berchtold hans utenriksminister. Ironisk sett ville Franz Ferdinand, tronarvingen som ble drept hadde politisk liberale syn. I Russland var Czar Nicholas II en isolert autokrat som brukte mesteparten av sin tid til å motstå forandringer hjemme. Han var fulgt av inkompetente utenriks og forsvarsministere og var sterkt påvirket av hans syke og nevrotiske kone. Mest viktig var Kaiser Wilhelm II, som hadde en sterk følelse av underlegenhet. Han var en svak man som var ekstremt emosjonell. Han ledet Tyskland inn igjen risikabel politikk uten noe erfaring konsistens. Personlighetene utgjorde en årsak. Det var noe med lederne, særlig Kaiseren, som gjorde dem til et betydelig bidrag til årsaksfaktorene.¹⁷

I november 1912, ble Russland ydmyket av sin manglende evne til å støtte Serbia under Bosnia-krisen i 1908 eller første Balkan krigen, som etter det annonserte en stor rekonstruksjon av sitt militærvesen. I reaksjon på den russiske mobilisering, sa den tyske utenriksminister Gottlieb von Jagow fra Riksdagen, i det tyske parlamentet, at "Hvis Østerrike er tvunget, uansett grunn, til å kjempe for sin posisjon som en stormakt, må vi være med henne". Som et resultat, svarte den britiske utenriksminister Sir Edward Grey med å advare Prins Karl Lichnowsky, den tyske ambassadøren i London, at hvis Tyskland tilbød Østerrike en "blank sjekk" til krig på Balkan, for å deretter si "konsekvensene av en slik politikk ville være uberegnelige". For å forsterke dette punktet, RB Haldane, det Germanophile rikskansler, møtt med Prins Lichnowsky å tilby en eksplisitt advarsel om at hvis Tyskland skulle rokke ved maktbalansen i Europa ved å prøve å ødelegge enten Frankrike eller Russland som makter, ville Storbritannia ikke har andre valg enn å kjempe mot det Tyske riket. Mens utbruddet av krig ikke var unngåelig- selv om mange nasjonalister og krigsplanere mente at det var slik, så var det meget sansynlig.

¹⁵ Aschehougs s.15

¹⁶ Nye s.73

¹⁷ Nye s.76-77

I Øst Europa var det en bevegelse som kalte for alle Slavisk talende folk til å samle seg. Panslavismen truet både det Osmanske riket og Østerrike-Ungarn, som hadde stor slavisk befolkning. Et nasjonalistisk hat mot slaver vokste frem i Tyskland. Nasjonalismen viste seg å være sterkere enn kapitalisme som bandt bankere. Ja, til og med sterkere enn familiebåndene mellom monarkene. Rett før krigen brøt ut, skrev Kaiseren et brev til den russiske tsar Nicholas II hvor han forklarte at han ønsket å unngå krig. Han adresserte hans fetter som "Dear Nicky" og skrev under som "Yours Willie".¹⁸ Det tyske keiserrikets halvhjertede støtte til Østerrike-Ungarn under problemene på Balkan ligner veldig mye på Athens situasjon for 2500 år siden. Risikerte det tyske keiserriket å komme i en storkrig eller et lokalt oppgjør? Tyskland, var klar over potensialet for en lang krig. Scenarioet om fangens dilemma virket tydelig innpå statslederne. Keiserens brev til tsaren av Russland om hvordan krigen skulle unngås viste at attentatet samt mobiliseringen på begge sider skapte frykt og et dilemma for keiseren.

Erkehertugen til den Habsburgske trone Franz Ferdinand var 60 år gammel. Erkehertugen ble regnet som nokså anti-tysk, og selv om han var en intolerant person, hadde han mer sympati for problemene til den Sørslaviske befolkningen enn noen av de andre i hans familie. På grunn av dette, mislikte Ungarerne han, med frykten for at når han kom til tronen skulle gi Sørslaverne samme status som Østerrikere og Ungarer. Men disse holdningene hans appellerte uansett ikke til de nasjonalistiske Sørslavere, som ikke ville akseptere noe mindre enn et ekspandert uavhengig Slavisk stat, eller hva de kalte Stor-Serbia.¹⁹

Selv om den Serbiske regjering var klar over den svarte hånds nasjonalistiske organisasjon og noen av tjenestemenn hadde støttet det, var den Østerrikske beskrivelsen av de unge snikmorderne som marionetter styrt fra Belgrade var innkorrekt. Likevel, var det serbiske svaret til snikmordet så ut til å bekrefte Østerrikes tolkning. Aviser i Serbia feiret på en måte døden til den arvingen til Habsburgske trone. I Vienna, var til og med de som hadde mislikt erkehertugen for å ha giftet seg med en vanlig borger i sorg for parets død. Innenfor den Habsburgske administrasjon, så mange tjenestemenn at muligheten til å knuse Serbia hadde kommet og i motsetning i 1908 og 1912, vil denne gangen muligheten ikke gå tapt. Den vanligvis ubesluttsomme og ineffektive utenriksminister Leopold Berchtold, som hadde gått mot krig under Balkan krisen 1912, tok nå et hardt standpunkt. I motsetning til Bosnia krisen i

¹⁸ Nye s.73

¹⁹ Merriman s.964

1908, aksepterte de Ungarske lederne muligheten for krig. Det tyske utenriksdepartementet forsikret Østerrike-Ungarn at hvis nødvendig så ville de kjempe mot både Frankrike og Russland hvis disse to maktene blandet seg inn etter at Østerrike hadde erklært krig mot Serbia, men forventet at Storbritannia skulle holde seg nøytral. 23 juli 1914, nesten en måned etter attentatet, leverte den Østerrikske ambassadør et ultimatum til Serbiske tjenestemenn. Den fordømte hva den mente var Serbisk aktivitet for å løsrive deler av territoriet til Østerrike-Ungarn from monarkiet. Kravene de stilte inneholdt, elimineringen av alle anti Habsburg publikasjoner, inkludert alle skolebøker, oppløsningen av alle Serbiske nasjonalist organisasjoner og avsettelse av en rekke offiserer og tjenestemenn. Den serbiske regjering kom i en situasjon hvor uansett valg av handling ville være negativt. Selv den mest optimistiske serber innså at Serbias lille hær ikke var i nærheten av like bra som Østerrike-ungarske. Deres valg var å gi over for ultimatumet og lide et ydmykende diplomatisk tap eller, å dø i kamp.²⁰

25. Juli, 1914, to dager etter ultimatumet, plasserte den russiske tsaren den russiske hæren på varsel. Mobiliseringen betydde å gjøre seg klar til krig. Mobiliseringen betydde å kalle opp reserver, erklære unntakstilstand i frontene, klargjøre jernbaner for frakt av tropper og forsyninger, få fart i produksjonen av ammunisjon. Under omstendighetene ble dette sett på som en krigshandling. Tre dager senere var storkrigen i gang.²¹

Selv om krigen ble utløst av en kjede av hendelser rundt drapet på Franz Ferdinand, går krigens opprinnelse dypere, som involverer internasjonal politikk, kultur, økonomi, og et komplekst nett av allianser og motbalanseringskrefter som hadde utviklet seg mellom de ulike europeiske makter siden 1870.

Kilder:

Nye jr., Joseph S. *Understanding International Conflicts*.

2009. 7. Pearson.

²⁰ Merriman s.965-967

²¹ Merriman s.967

Østerud, Øyvind. *Hva er krig?*.

2009.

Aschehougs Verdenshistorie bind 13 Fra krig til krig 1914-1945

1982. H.Aschehoug & Co. (W.Nygaard)

Merriman, John. *A History of Modern Europe. From the French Revolution to the Present.*.

2004. W. W. Norton & Company.